

ZORA

GLASILO KATOLIŠKO-
NARODNEGA DIJAŠTVA

LETNIK XV. — ŠT. 6.

ZORA IZHAJA VSAK MESEC 20 EGA TER
STANE CELOLETNA NAROČNINA K 4.—,
:: ZA DIJAKE K 2.— ::

KATOLIŠKA TISKARNA V LJUBLJANI

Vsebina:

	Stran
Poziv do slovenskega akademičnega dijaštva!	113
Dopis iz Krakova	114
V luči prave logike. (Fr. Trdan.)	115
Iz prijateljstev pisem. (I. Stenar.)	118
Visokošolsko dijaštvo.	
† Dr. Benjamin Ipavec. — Studentská hľadka. — „Świat Slowiański.“ — Živino-zdravniška visoka šola na Dunaju	120—121
Glasnik.	
Boj za slovensko vseučilišče. — Nehonetnost. — Člani S. D. Z. na delu. — Darujte knjige S. D. Z. — Dolžnost vsakega somišljenika. — Razglednice. — Občni zbor S. D. Z.	121—123
Srednješolsko dijaštvo.	
Opozarjam. — Iz Celja. — Celovec. — Iz Gorice. I. — Iz Gorice. II. — Iz Kranja. — Iz Ljubljane. I. — Iz Ljubljane. II. — Maribor. — Novo Mesto I. — Novo Mesto. II.	123 128
Listek.	
A. Medved: Poezije. II. — Protestant o katoliških redovih	128
Na platnicah.	
Dunajsko nenemško dijaštvo. — Zbirka ljudskih iger — Donesek k radikalni značajnosti. — V odgovor. — Listnica uredništva. — Listnica upravnštva.	

Slovenska dijaška zveza, Ljubljana, Frančiškanske ulice.
— Slovensko katoliško akademično društvo „Danica“,
Dunaj, VIII., Schönborngasse 9, IV., 24. — Slovensko
katol. akadem. društvo „Zarja“, Gradec, Leechgasse 30.
Uredništvo „Zore“: Fr. Stelè, phil., Dunaj (Wien) XVIII.
::: Schulgasse 30. III./19. :::

Naročnina naj se blagovoli pošiljati potom čekov pošt. hran. ali po nakaznici
upravnštvu „Zore“, Ljubljana, pisarna Katol. tiskarne.

Izdajatelj in odgovorni urednik: Ivan Podlesnik.

Dunajsko nenemško dijaštvo. Dunajski burši si dovoljujejo danna-dan več. Enkrat pretepejo svoje komilitone drugih narodnosti, drugič zapro menzo, in sedaj so se spravili celo nad tako humanitarno napravo kot bi moralo biti bolniško podporno društvo.

Njihovo delo je čisto sistematično; to se vidi povsod. In če so predlagali na zadnjem občnem zboru imenovanega društva v mestni hiši izpremembo pravil v toliko, da se zviša pristopnina na 10 K in udnina na 20 K za člane, ki niso doma v kraljestvih in deželah, zastopanih v državnem zboru, razvidi vsakdo njihov namen iztisniti iz društva Slovane ali sploh Nenemce. In to korak za korakom čisto po znanem imperatorskem načrtu: „divide . . .“ Danes so izključili netostranske Slovane, jutri bodo tem laže storili isto s tostranskimi.

Nepotrebno bi bilo utemeljevati krivičnost takega početja: mi to le pre-dobro čutimo in vemo, nasprotnikom pa ni mar pravica ampak — moč.

Poudarjati pa moramo dvoje dejstev, ki se nam zde značilna za vse naše boje za ravnopravnost na vseučiliščih. Nemški radikanci so organizirani na enotni podlagi, nastopajo vedno kompaktno kot trdna falanga, zato dosežejo povsod uspehe. Mi smo sicer tudi organizirani, pa vsak zase, na svoji podlagi. In teh je nebroj. Že narodnostna ideja nas loči na toliko in toliko strank, svetovno naziranje dela med nami večji prepad kot le kaj in politično prepričanje je tudi tako mnogovrstno. Če kombiniramo te točke med sabo, pa dobimo lepo število raznolikih programov, ki jih imajo ta društva.

Velikokrat se je že poizkušalo, da bi se združilo opozicionalno dijaštvo na enotni podlagi proti buršem, in zgodovina nam le prejasno priča, kako malo sreče so imeli taki poizkusi.

Edina možna pot, ki bi vodila res do pozitivnih uspehov, bi bila, da se osnuje trdna koalicija nenemških društev na strogo in izključno gospo-darskem stališču, ne glede na politično, svetovno-nazorno ali narod-nostno idejo.

To dejstvo je tako jasno in umljivo kakor beli dan; spoznali so ga tudi zastopniki društev na raznih sestankih zaupnikov in ga povdarjali silno idealno in navdušeno: „Le gospodarska vez nas gotovo druži, zakaj vsakdo mora jesti, vsakdo more biti bolan“

Tako tedaj na shodu zaupnikov! Sedaj si pa predstavite manifestačni shod, kjer naj bi se v tem zmislu glasno in mogočno protestiralo proti nasilju buršev. Človek bi si mislil: nič enostavnejšega kot to.

Kaj še! Kdor je bil na zadnjem protestnem shodu 27. svečana in po-slušal razne bombastične prednašave in patetično brane govore, prosim, ali ni dobil vtisa, kakor bi nekoliko nadahnjjen voznik vpregel v voz dva konja, enega spredaj, drugega zadaj in se čudom čudil ter zmajeval z glavo, kako pač to pride, da se voz ne premakne z mesta! Le da tu nista bili samo dve komponenti, ampak toliko, kolikor je črt na vetrovnici.

Prvega boli, da je letel raz rampo, drugemu je žal za denar, ki ga njegovi Judje dajejo za nacionalne namene, tega zanima hrvaški veleizdajski proces, onega praški bumel, ta obsoja celi režim, oni rektorat. Pa to bi se navsezadnje že še dalo nekako združiti z značajem protestnega shoda. Da pa tožijo govorniki, kako globoko v želodcu jim je črni klerikalizem in kako visoko cenijo Wahrmanda in se vnemajo še sedaj zanj, o tem si po prejšnjih izvajanjih lahko vsakdo sam ustvari jasno sodbo o razmerah. Očividno je, da smatrajo stvar premalo resno, če jim je pri takih prilikah več strankarska se-bičnost in osebna častihlepnost poleg raznih „bolečin“ kakor pa skupni interesi.

Na mena celega shoda ne poudarja skoro nihče, smatra ga za manj vredno reč.

Drugo dejstvo, je čudna disciplina v društvih. „Pridite v masah“ se bere in govori, „tri tisoč nas mora biti“. — In — nascitur — ridiculus mus.

Dovolj! Dokler vodilni krogi ne uvidijo, da se gre tu za stvar veliko, važno, za katero morajo stopiti nazaj vse druge „bolečine“, naj se ne čudijo, če dosežejo poraze; mi opazujemo slejkoprej s skepso in rezervo razvoj zadeve, dokler nismo absolutno varni pred žaljenji. L. S.

Zbirka ljudskih iger. 9. snopič. Ljubljana 1909. Založila „Katoliška bukvarna“. „Andrej Hofer.“ Poslovenil Fr Rihar. Ljubljana 1900. Cena 80 v, 10 izvodov 5 K. — Žalost nas prešine vselej, ko listamo zvezke zbirk naših ljudskih iger, ko vidimo, kako malo imamo še v tem oziru svojega. Skoro izključno prestave iz nemščine. Ali se res ne bo dobil pri nas človek, ki bi začel sam pisati igre za ljudstvo, in kar je glavno, na podlagi naših domačih narodnih motivov. Potrebo čutimo že cel čas, kar obstojajo naša izobraževalna društva in čudno, da ta potreba še ni nobenega izpodbodla. Ali nam mogoče manjka ljudi, ki bi imeli tozadevne zmožnosti? Sicer pa mora biti jako težko pisati za ljudstvo igre, saj opazamo tudi pri drugih narodih veliko revščino v tem oziru.

Te zbirke moramo le pozdravljati in priporočati, ker za silo maše zév v naši literaturi, ki je tako občutna. Mlade naše prijatelje pa, ki se vadijo na pisateljskem polju opozarjamo na to žalostno dejstvo in izražamo željo, naj bi se kdo posvetil pisanju ljudskih iger na podlagi narodnih motivov. Je to mar nemogoče? Poskusite! Ako se vam ne posreči, nič ne dé, ako se vam pa posreči, storite narodu večje delo, kakor ne vem s čim drugim. Frst.

Donesek k radikalni značajnosti. Radikalci, kot strogi, brezobzirni sodniki, se bodo gotovo še spominjali, kako neusmiljeno je „Omladina“ svoje dni obsojala in bičala črno klerikalno neznačajnost. Sami torej morajo biti čisti, neomadeževani. Torej: Poznam fanta, vnetega radikalnega agitatorja, ki v mestu, kjer študira, prodaja svojo radikalno modrost na metre in vatle, doma bo pa prvi, ki bo spremljal z gorečo svečico v roki Najsvetejše k bolniku. Drugi zopet taji pri vsaki priliki Boga, božanstvo Kristusovo, doma ga ni sram (!?) nositi o Veliki noči pri procesiji vstalega Izveličarja. Za par kronic proda svoje neomajano prepričanje, da lahko namoči svoje suho grlo. Se pač bojijo staršev, župnikov in kaplanov! Z imeni lahko postrežemo, da ne bodo gospodje mislili, češ, obrekujejo nas.

V odgovor. Na dopis iz Ribnice (Omladina, štev. 11. l. V., na platnicah), v katerem se Katoliškemu izobraževalnemu društvu podtika strankarska prireditvev protestnega vseučiliškega shoda z dne 6. januarja t. l., se nam je doposlalo sledeče pojasnilo: Res čudni ljudje so ti radikalci — mladi liberalci. Vedno snujejo velike, plemenite načrte, a v trenutku, ko bi se imeli realizirati, se vse spakadra in izjalovi. To je res čudno! Meni se pa ne zdi čudno. Resnica je: Kdor taktike ne pozna, tudi za složno skupno delo ni! Kdor hoče v znamenju složnega skupnega dela nastopati, mora svoje lice javno pokazati in svojih načrtov ne pod mernik skrivati. Clara pacta, boni amici!

Listnica uredništva. — Gg. dopisnike prosim, da bi pisali dopise samo na eno stran in ne s svinčnikom. — Vsled obilnega aktualnega gradiva, ki bi sicer zastaralo, sem bil primoran odložiti „Prve Cvete“ na april; tako bosta imeli leposlovno prilogo aprilova in majeva številka zaporedoma.

Listnica upravnništva. V zalogi imamo še nekaj celih letnikov »Zore« in sicer letnika XII. in XIII. Kdor pošlje 2 K (dijaki 1 K) na upravnništvo vnaprej, dobi celi letnik XII. ali XIII. poštnine prosto.

ZORA

GLASILO KATOLIŠKO-NARODNEGA DIJAŠTVA

6. ZVEZEK

Poziv do slovenskega akademičnega dijaštva!

Dragi tovariši!

Krakovska komisija „Ogniwa“ — zveze akad. društev poljske mladine, študirajoče na višjih zavodih v Avstriji — vas vabi na vseučilišče v — Krakovu!

Ob zidovju našega vseučilišča se odbijajo pogosti odmevi boja, ki ga bije vaš narod za svoja prava, ki ga bijete posebno vi za najvišje ognjišče znanosti, za slovensko vseučilišče v — beli Ljubljani!

Poljska akademična mladina, ki ima edino v mejah te države možnost zadostiti svojim potrebam omike in prosvete, ki se v srcu Poljske, v Varšavi, bojuje z največjim požrtvovanjem, da pridobi nazaj oropano ji vseučilišče, — z največjo simpatijo do vas zasleduje vaš trud in prizadevanja za pridobitev lastnega vseučilišča!

Poljska akademična mladina čuti v dno srca, kako velik pomen ima lastno ognjišče znanosti in narodne kulture, in iz tega čuvstva se je porodila misel, povabiti vas, tovariši, ki morate iskati izobrazbe in prosvete v tujih, največkrat sovražnih vam središčih — na prastaro vseučilišče Jagelonsko!

Vrata krakovskega vseučilišča so vam odprta!

Cela „Alma mater“¹⁾ z veseljem pozdravi v svojem zidovju sinove bratskega naroda!

Živimo v nadi, da bomo že v letnem tečaju imeli priliko do skupnega dela, do vzajemnega spoznavanja se, do resnično prijateljskih odnošajev!

¹⁾ Pod izrazom „cela Alma Mater“ je razumeti tudi rektorje in akademični senat, ko je dijaškemu pozivu z največjim veseljem dal svojo sankcijo in je pripravljen, Slovencem izkazovati v vsem največjo naklonjenost, a se ga iz raznih vzrokov oficijelno v pozivu ne more imenovati.

Krakovska komisija „Ogniwa“, zveze društev poljske akad. mladine, študirajoče na učnih zavodih v Avstriji.

Po informacije, prosimo, zglašati se na naslov: „Krakowska komisya Ogniwa“, Kraków, Dom akademicki, ul. Jabłonowskich.

Wilhelm Kahl, predsednik.

Wanda Kasznicówna, tajnik.

Sławomir Czerwiński.

J. Kropacz.

Dopis iz Krakova.

Dodatek k pozivu poljskega dijaštva na slovensko.

K pozivu Poljakov na slovensko akademično dijaštvo — naj pride študirat v Krakov, moramo ponoviti samo to, kar smo že toli in tolikokrat poudarjali: Tovariši, obračunite že vendar enkrat z predsodkom, ki vas odvrča od Poljakov in poljskih vseučilišč! Ako ste kdaj trdili, da nas Poljaki ne marajo, da so popolnoma mrzli in indiferentni nasproti našim najvišjim kulturnim zahtevam, imate tu dokaz — da ste se pošteno motili! Poljaki vam sami padajajo roke — pridite torej! — Dosedaj ste uživali nemško gostoljubnost — poizkusite še poljsko — in potem sodite, kje vam je bilo bolje! — „Mi ne znamo poljsko“ — je vaš odgovor. — „Kdo pa je znal češko? ko je šel v Prago?“ — vprašujem jaz. — „Krakov je drago mesto — tam ne bo podpor“ — trdite vi. — „Kdor razpolaga s 60 K — bo v Krakovu izhajal imenitno, — dočim na Dunaju večkrat strada!“ „Kako to? — ne razumemo te“ — odgovarjate vi! — „Na Dunaju imate gostilne in kavarne, ki večkrat stanejo poleg drugega več kot 50 K mesečno; v Krakovu — pa nimate gostiln — ampak — družinski salon, kjer teh 50 K plus-izdatkov prihranite“ — odgovarjam jaz. — „Dobro, kaj pa s podpornimi društvi — z menzo, s štipendijami?“ — Čujte moj odgovor: „Tu imamo menzo boljšo kot na Dunaju in za iste cene. Slovencem vstop prost. Tu imamo podporno društvo „Bratnia Pomoc“, ki razpolaga s kapitalom blizu 2 milijonov K, ki sicer ne daruje nič, pač pa daje posojila pod pogojem, da se jih vrne najpozneje tri leta po končanih študijih. To društvo vzdržuje „dijaški dom“ in je pripravljeno že za letni tečaj t. l. rezervirati nekaj stanovanj za Slovence, ako se pravočasno oglase. Soba z dvema posteljama 11 K — za osebo, z eno posteljo 16 K za osebo, s postrežbo in kurivom vred! — Štipendij res ni! — Koliko vas pa na Dunaju uživa štipendije? Kdaj imate pravo prositi zanje? — Sami dobro veste. — Pridite vsaj za ta čas, ko še ne morete prositi za štipendije, pridite tisti, ki sploh nimate namena prositi zanje!“

In končno! Vprašam vas, ali bi se v slučaju zadostnega števila — ne dalo ustanoviti posebno podporno društvo za slovenske visokošolce v Krakovu!?

V področju narodno-demokratskega društva se te dni ustanovi poseben „Slovanski krožek“. To društvo si stavlja nalogo, širiti med Poljaki —

akademiki slovensko idejo, idejo kulturnega zблиžanja in spoznavanja se vseh slovanskih narodov. V ta nam bi prirejali predavanja iz literature, znanstva, gospodarskih, političnih, etnografičnih, kulturnih razmer vseh slovanskih narodov. Poleg tega bo olajševalo akademikom — drugih slovanskih narodov, posebno pa Jugoslovanom — in zlasti še Slovencem, prihod na krakovsko vseučilišče in bivanje v Krakovem. Kdor potrebuje kakršnihkoli informacij — naj se smelo obrne (v slovenskem jeziku) — ali na „Ogniwo“ — ali pa na: „Kółko slowiańskie“, „Zjednoczenie“, Kraków, ul. sw. Anny 2. ll. p. J. S.

Fr. Trdan:

V luči prave logike.

„Čutite to svojo nedoslednost?!“

(„Omladina“, V., 10., 162.)

Značilno za naše mlado naprednjaštvo je žalostno dejstvo, da se v obupnem boju za svoj svetovni nazor na življenje in smrt bojuje z zlomljenim orožjem. Umljivo! Ko se zgradba jame rušiti in popuste vse vezi, so vsa pomožna sredstva dobro došla — tudi ironija in blesteča fraza. Za vzbujanje dvomov ni treba ne bistroumnja, ne znanja, že samo zanikanje zadostuje. Ampak ta njih „znanstvena metoda“! Iz zveze celotne vsebine iztrgajo nekoliko golih besed in stavkov, ki na prvi videz za njih nelogične pojme skoraj res govore. Te raztrgane odlomke oblečejo v obleko omamljive fraze in na podlagi najraznovrstnejših metamorfoz ustvarijo nov stvar — potvaro, ki bazira na znanem motu:

„Kjer pojmov manjka,
priskače pravočasno ti beseda;
z besedo se izvrstno da boriti,
iz besed sistem viliti.“

Podobni so povsem svojemu duševnemu očetu Voltairju in sodrugom, katerih načelo je bilo: Nasprotnika pobiješ, ako ga osmešiš; ostra pušica trpke ironije vso nerazsodno maso za seboj potegne. Seveda so taki uspehi le trenotni, ker moč fraze je hipna, podobna metodi brez duha. „Duh brez metode pa znanstvu toliko škoduje kakor metoda brez duha.“ (E. Bernheim, Lehrbuch der hist. Methode der Geschichtsphilosophie, 183.)

Eno tako „znanstveno delo radikalno-apologetične vsebine“ je v desetem zvezku letošnjega letnika „Omladina“ priobčila pod naslovom: „Čudna logika“. V njej se gospod pisec z njemu lastno „fineso“ zaletava v razpravo — V svobodi zmot — ki jo je „Zora“ v drugi številki letošnjega letnika objavila. Kompilacija najrazličnejših citatov povsem zasluženo nosi „častni epiteton“: je res čudna ta logika. Ako bi jo opredelil in milo sodil, bi jo imenoval — konfiteor priučene nevednosti. Po receptu zastarele liberalne šablone je gospod pisec iz celotnega konteksta izruval nekoliko stavkov, jih zveržil s citati iz „Dijaškega Almanaha“, iz znanega dela ljub-

ljanskih bogoslovcev „Za Resnico“ in iz navedene razprave v „Zori“ ter ta „novi proizvod“ obelodanil v „Omladini“.

Oglejmo si podrobneje analizo „čudne logike“. Na podlagi prvih dveh stavkov iz spisa — V svobodi zmot — se mi podtika, da svoj katoliški nazor istovetim z naziranjem evolucionistov, ki je obenem tudi naziranje slovenske radikalne mladine. Da se cenjeni čitatelj na lastne oči prepriča o radikalnem rasnicoljubju in znanju citiranja, navajam celoten prvi odstavek iz „Svobode zmot“.

„Živimo v času evolucije: vse, kar biva, se razvija iz nepopolnega v popolnejše. Na svetu ni nič stalnega, nič stalno resničnega, nič stalno dobrega in lepega. Je pač značilen znak naše dobe neprestano izpreminjanje, nestalnost in needinost. In posledica: razdor v umetnosti, zmešnjava v vedi“ (Zora, štev. 2., str. 25). Spričo tega citata ne vem, ali bi bolj občudoval radikalno potvaroljubje, ali radikalno nevednost, ki se je tako razpasla, da že več ne zna ločiti med osebnim mnenjem avtorja in med naziranjem struje, ki je avtor navaja. „Kakor smo proti napačnemu umevanju evolucionizma, tako tudi iznova „ad acta“ polagamo že tolikokrat obsojeni nezmisel dr. Grošlja, „da zakoni logike in estetike niso absolutno veljavni.“ (Omladina, št. 10., str. 162). Zakaj odkopavate že pokopane spalce in s tem smešite sebe, svojo nevednost in svoje čitatelje. Gospod pisec, preden boste še v roke vzeli pero, se naučite citirati, sicer bi se Vam znalo pripetiti, da zopet zabredete v zmoto. Ampak druga zmota je hujša od prve!

Sedaj pa dalje! Pravite: „Vera more iskati svojo upravičenost v dognani znanstveni resnici“ (Zora, l. c.). Torej je posledica ta-le: V kolikor pa ni vera upravičena po dognani znanstveni resnici in tej nasprotuje, v toliko se mora vera opustiti in zavreči, ker vendar ne morem in ne maram verovati tega, kar znanstveni resnici nasprotuje“ (Omladina, l. c.). To je torej „dokaz“ v „nasprotju“ med vero in znanstveno resnico? Ko bi bil ta „dokaz“ tako izvesten kakor je predrzen, bi mu še kaj verjeli. Kaj ste pa hoteli dokazati? Kaj ste dokazali? Nič! In vendar: negautis est demonstrare!

Poznavatelj¹⁾ in objektivni ocenjevalec bogoslovne in profane znanosti ve, da si obe vedi, prav pojmovani, ne nasprotujeta in ne moreta nasprotovati, ker je obema predmet — resnica. Vera celo zida na svetno znanost, v tem zmislu namreč, da ji naravoslovna veda nudi tvarino za dokaze bivanja božjega. Na podlagi vidnega stvarstva namreč se že zdrav razum sam more povzpeti do spoznanja nadnaravnega Stvarnika. Sv. Pavel, veliki apostel narodov, pogane, tavajoče v temi zmot, naravnost imenuje neopravičljive, ker iz vidnega sveta ne spoznajo Njega, ki je. Torej vidite: vera ni slepa, vera zahteva razum! Zato pa vera tudi po znanstveni resnici ne more biti pristržena.

Vera se začenja tam, kjer preneha znanje filozofa, naravoslovca. Tu vero podpira neomajni steber nadnaravnega razodetja. Razodete resnice

¹⁾ Gospod pisec „čudne logike“! Kdor hoče kako stvar ocenjevati in prav o nji soditi, mora o nji najprej kaj znati. Vi bi gotovo ne bili prišli do takih nevedno smešnih zaključkov, ako bi o veri, bogoslovju in profanih znanostih vedeli še kaj drugega kakor sama imena. Za bodočnost si to zapomnite, bo za Vas dobro.

temelje na Jezusu Kristusu, čuva pa jih katoliška Cerkev. Pri umevanju Cerkve kot ustanove božje ima zopet razum svoj delež. Razum ima rešiti fundamentalno vprašanje: kakšna je nadoblast, ki mu posreduje vero v nadnaravne resnice. Ali je cerkvena avtoriteta vredna njegove vere? Ali je Kristus božji poslanec? Ali je Kristusova ustanova ohranila nepokvarjen nauk, ki ga je sprejela od svojega početnika? To so temeljna vprašanja katoličanstva, na katera mora razum odgovor dati.

Razvidno je, da med vero in dognano znanstveno resnico ne more biti nasprotja. Ali vera v Boga, v posmrtnost, v neumrljivost človeške duše ovira kemika, da v retorti razkrajaja in spaja prvine, da ustvarja analize in sinteze? Imenujte mi dejanskega katolika, ki bi ga temeljito znanstveno pečavanje s profanimi vedami oviralo, verovati v nadnaravno razodetje! Poslušajte! Celó Descartes, ki nosi „pečat krutega indeksa“, je zapisal pomembne besede: Kar nasprotuje razodetju ali sv. pismu, ne more biti resnično, tudi s stališča filozofije ne! Luč razuma bodi naravnemu spoznanju merilo le tako dolgo, dokler Bog ne razodene kaj drugega. „Lumini naturali tamdiu tantum est credendum, quamdiu nihil contrarium a Deo ipso revelatur“ (Principia philosophiae, pars I., 28). Vera zahteva razum! Ali zdaj čutite svojo prenagljeno sodbo! Vedite: nevedna nepremišljenost ne rodi konkretnih uspehov!

„Znati je treba prej nego verovati“ (Zora, l. c.). „Otrok v današnji šoli ne razume raznih stavkov v katekizmu in vendar: verovati mora, če ne...“ (Omladina, l. c.). Gospod pisec! Dolgo je že, odkar ste se od ljudske šole poslovili in vendar je Vaše mišljenje še vedno otročje! Podobni ste Grkom v dobi popolnega propada. O njih je Zlatoust, veliki vzhodni reformator na religioznem in socialnem polju, zapisal značilne besede: *Λακεδαιμόνες ἀσὶ παιδεῖς, τῶν Λακεδαιμονίων γέροντων οὐδέτις*. Otrok je otrok! Marsikaj ste že pozabili iz svoje mladosti, še najbolj pa krščanski nauk in njega učno metodo.

Malo razsodnosti kaže, kdor meni, da se verski pouk razteza le na „goli spomin“. Skoraj je ni učne snovi, ki bi tako upoštevala in omogočevala vzgojo celega človeka, kakor je ravno krščanski nauk, ki predvsem teži po vzgoji praktičnega katoličanstva. Otroku se ne „vbija v glavo raznih stavkov iz katekizma“! Z vnetim poučevanjem in otroku dostopnim razlaganjem in dokazovanjem katehet vpliva na duha in srce in tako pospešuje razvoj umstvene in čustvene strani otrokove. Vzgojitelj-katehet navaja gojence svoje življenje uravnati po zdravih verskih načelih, ki so podlaga družini, občini, državi. V nežno otrokovo dušo polaga kali strahu božjega, ljubezen do bližnjega, zmisel za dobro, stud nad slabim. Z naraščajočim umevanjem vzvišenih verskih resnic se obenem vzgajajo socialne kreposti, se zida temelj sreči posameznika, blagostanju vse družbe.

Dr. Holler, pruski naučni minister, je pri vložitvi temeljnega kamena Zadružne hiše berolinskih učiteljev med drugim pripomnil: „Poučevati odraščajočo mladino v vedi, mišljenju, hotenju in v veri za značajne ljudi, to je velika naloga ljudske šole. Le neumornemu, tihemu, dolžnostno-

vestnemu delu se mora posrečiti, to nalogo ljudske šole rešiti. Resni, od religioznosti in domovinske ljubezni prešinjeni učiteljski stan prejšnjih rodov je usovršil to nalogo. Jaz sem trdno prepričan, da se bo tudi sedanjim in bodočim članom, prepojenim z istim duhom, posrečilo, da usovrše to nalogo tudi z ozirom na povečane zahteve sedanjosti" (Die Welt, 22. okt. 1907). In Vam, pospod pisec „Čudne logike“, je verska vzgoja „slepo vbijanje v glavo“! Mentita est iniquitas sibi! (Dalje.)

I. Stenar:

Iz prijateljevih pisem.

Nisem prijatelj sentimentalnosti ne v življenju, ne v slovstvu. Kadar imam ž njo opraviti, se mi zdi, da je nekaj bolnega ali prisiljenega, torej vedno nekaj nenaravnega. A danes mi je sentimentalnost sladka in prijetna, dasi se potapljam v grenke spomine. Čudno! Tako bridko mi je pri srcu, misli se mi kot požrešne harpije zadirajo v dušo in vendar se jih ne maram otresti; brezobziren in surov bi bil, če bi jih odganjal. Ne, prijatelj, ne boj se, tudi tvojemu spominu ostanem zvest.

Pogosto se vračam s tvojega groba. Na takih potih sem najrajši sam, sam s svojim duhom. Mislim na tvojo usodo in — na svojo. In ko se vrnem domov, mi grenke spomine na tvojo izgubo osladé spomini v tvojih pismih. Čim dalje jih prebiram, tem bolj sem ti hvaležen zanje, kajti vedno globlje spoznavam tvoje mišljenje in življenje, tvoje vzore in boje, tvoje cilje in pota. Tu stojiš zopet pred menoj kot nekdanj, strasten in idealen, navdušen in drzen; ognjevit dovzetnost in brezobzirna objektivnost mi odsevata iz njih. In zazdi se mi, kakor da vidim samega sebe pred sabo in tedaj začnem razumevati skrite boje in heroične zmage. Takrat pa se me polasti sentimentalnost, ki mi je ljuba in draga. — Frepričan sem, da tvojega spomina ne onečaščujem, če priobčim nekaj tvojih listov. Kar je meni v uteho, bo morda komu drugemu v razvedrilo.

12. septembra 190 . .

Dragi prijatelj!

Sedma šola! Logika!

Prvo uro, ko smo imeli logiko, ni bilo običajne šolske dolgočasnosti. Če le profesor ne bo preveč siten, se bo že shajalo. Predmet bo zanimiv. „Filozofija — veda, ki razmišlja zadnje vzroke bitij“ — bo; „logika — nauk o logičkem bitju, o zakonih mišljenja“ — tudi. Filozofija je pravzaprav najvišja veda, če razmišlja o zadnjih vzrokih bitja. Kajti vsako bitje mora imeti res neki zadnji vzrok. Čudno, da se o tem v šoli dosedaj še nič ni govorilo; prilike je bilo že dovolj. V peti šoli nam je sicer profesor pri botaniki govoril nekaj o rastlinski duši, pa ne vem, če si je mogel kdo kaj predstavljati pri tej besedi; tudi njegove selekcijske teorije, ki jo je v šesti

šoli razlagal, nismo kaj prida razumeli. Kaj mi je s tem pomagano, če mi pove, da nastajajo nove živalske vrste vsled tega, ker se družijo med seboj najboljši eksemplari. Ali imajo ti pari namen ustvariti novo vrsto bitij ali ga pa nimajo; če ga imajo, imajo ravnotako dušo kot jaz, če ga nimajo — kaj potem? Kje je potem vzrok, da se najbolj razviti eksemplari pariyo? — Če razmišljam taka in podobna vprašanja, vidim, da me skoro nobena šolska razlaga ni zadovoljila. Gotovo se še spominjaš, da sem v četrti šoli skoro ves semester eksperimentiral, da bi prišel do bistva tiste skrivnostne električne iskre. Doma so se že kar spogledovali, čemu rabi četrtošolec toliko denarja. A mladi Faust ni bil nič srečnejši nego stari. Kakor oni, tako sem moral tudi jaz končno odnehati in reči: „Hier steh' ich nun, ich armer Tor, und bin so klug als wie zuvor“, samo da takrat o Faustu nisem še ničesar vedel. Šele zadnja konferenca me je zdramila, ko so mi obetali kup premestnih izpitov. Če mi filozofija da odgovor na vprašanja, ki se jih šola niti ne dotakne, jo hočem študirati.

Logika — nauk v mišljenju: Dosedaj sem vedno mislil, da znam misliti; a tu vidim, da se bom moral tega šele učiti. Seveda — prvi pogoj, da se človek česa prav nauči, je, da prav misli. Sicer pa mora biti pravo mišljenje človeku že od narave dano, kajti če ne zna prav misliti, ga tudi nikdo ne bo naučil, ker nima podlage, na kateri bi zidal. Vidiš, takole včasih modrujem, morda previsoko; kaj pa ti? Zdrav!

15. oktobra 1902.

Predragi Ernest!

Praviš, da sem res pravi Faust; kdo bi pa ne bil. Le poslušaj! Naš profesor pravi, da so naravni zakoni večni, večna pa tudi njihova nositeljica — snov. Priporočal nam je nekega Büchnerja knjigo „Sila in snov“. Težko si je predstavljati večno snov, a odkod naj drugače pride, če ni večna. Sklepal je nekako tako-le: „Vse, kar moremo razumeti, je predmet vede; vse, kar je zunaj nas, je predmet naravoslovne vede. Zunaj nas je snov, materija in njeni zakoni. Snov je ali enkrat nastala, ali pa ni-nastala; nastati ni mogla, ker bi morala dati sama sebi bivanje, kar je nemogoče; torej je večna. Veda pozna torej samo večno materijo in njene sile, naravne zakone. O kakem Bogu-stvarniku ne ve veda ničesar. Vse, kar vedo razne religije o postanku sveta, so bajke, mythi. Bog je projekcija narave na človekov um. Pojma „bog“ v vedi ne poznamo.“ — Dokazovanje o večnosti materije se je nekaterim mojih tovarišev še precej jasno zdelo, a meni se zdi, da je profesor storil pri svojem sklepanju logično napako, ko pravi: „Snov je nastala ali pa ni nastala,“ sklepa dalje: „nastati ni mogla, ker bi morala dati sama sebi bivanje.“ Toda ali se ti ne zdi, da je tukaj še nekaj drugega mogoče, namreč: „snov je nastala ali sama od sebe ali pa od drugega bitja.“ Sama od sebe snov seveda ne more nastati, ker vzrok mora biti prej nego učinek; večna pa tudi ne more biti, ker večno je samo tisto bitje, ki je samo od sebe; torej ostane edina možnost snov, materija je od nekega drugega bitja. Kaj praviš ti k temu? — Popolnoma nerazumljivo pa mi je, kaj je to: projekcija narave na človekov um. — Sploh

se naš profesor fizike zelo rad dotika takih vprašanj. Zadnjič je vprašal mojega prijatelja Ivana: „Povejte mi, zakaj je snov večna?“ Ivan zardi in obmolči. Nato profesor resno: „No, če ne veste, vam bo pa profesor verouka razložil.“ Ne vem, ali se je šalil, ali je resno mislil. V razredu vlada silno navdušenje za tega profesorja, moj prijatelj Josip skoro kar nori zanj. Jaz ti moram odkrito povedati, da mi ne ugaja. Z neko drznostjo ti kritizira vse, kar so stoletja imela za resnico, kakor bi bil on prvi solnčni žarek, ki je posijal v temo. Pri nas je življenje, vidiš. Odpiši kmalu!

Visokošolsko dijaštvo.

† **Dr. Benjamin Ipavec.** 20. grudna minulega leta se je nenadoma raznesla vest, da je umrl v Gradcu znani slovenski skladatelj dr. Benjamin Ipavec. Sledil je, prej kakor bi kdo pričakoval, svojemu pred nekoliko meseci umrlemu bratu Gustavu. — Dr. Benjamin Ipavec je bil rojen 24. grudna 1829 v Št. Jurju ob južni železnici. Posvetil se je kakor njegov oče in brat medicinskim študijam in se kasneje naselil v Gradcu. Tu je živel tiho, mirno življenje, pečal se v svojih prostih urah s glasbo in postal zvest prijatelj slovenskemu dijaštvu. Bil je dolgo vrsto let predsednik „Podpornega društva za slovenske visokošolce v Gradcu“. Pokojnik je bil v zasebnem življenju silno marljiv in varčen, v občevanju pa dobrohoten in ljubezniv, tako da ostane v neizbrisnem spominu vsakomur, kdor je imel kdaj priliko občevati z njim. V svoji visoki starosti je ohranil uprav mladeniško živahnost. Ako je kot zdravnik prišel k bolnemu dijaku, ki je bil pevec ali muzik, se je začel takoj z njim pogovarjati o glasbi in velikokrat navdušen sam zapel. Pa tudi sicer je vse njegovo obnašanje napram dijaštvu kazalo bolj skrbnega očeta kakor pa dobrotnika. Blagi pokojnik si je izklesal s svojimi dobrimi deli živ spomenik hvaležnosti v srcih slovenskega dijaštva.

F.

Studentská hlídka.¹⁾ Glasilo češkega katoliškega dijaštva, je začelo z januarjem tega leta izhajati. Do sedaj sta izšli dve številki. Češkemu katol. dijaštvu je dosedaj nadomestoval lastno glasilo kulturno politični tednik „Navý věk“ (urednik državni poslanec Dr. Myslivec), ki je imel stalno rubriko „studentská hlídka“ (dijaški pregled). Novi list prinaša mnogo informativnih in načelnih člankov, pa tudi semintje malo poezije. Dalje ima rubrike: Visokošolski, srednješolski in slovanski vestnik. V tem zadnjem prinaša izvrstne informacije o gibanju slovanskega katoliškega dijaštva. Dalje ima tudi ženski in kulturni in časovni obzornik. Dijakom, ki razumejo češko, ga najtopleje priporočamo. Novemu listu želimo najlepših uspehov!

Frst.

„**Świat Slowianski**“ piše v št. 50 (letn. 1909, I. zvezek) pod naslovom „Slovenske stolice v Pragi“ najprvo o znani izjavi rektorja Dr. Golla, omenja obisk župana Hribarja v Pragi, omenja dalje, da bi se moralo slovenskim docentom v Pragi poskrbeti za mesta na srednjih šolah, potem pa piše dalje takole: „Ali bi pa vlada potrdila docente, ki naj bi predavali v drugem kakor češkem jeziku? Nam se zdi, da bi se mogla ta akcija posrečiti šele tedaj, če bi se vsa tri slovanska vseučilišča: praško, krakovsko in lvovsko obenem zavzela zanj. **Toda ne moremo se vsiljevati s pomočjo, ako se ni**

¹⁾ Izhaja vsak mesec, stane letno 2 K. Upravništvo: Praha, I, Anenské náměstí 209.

nihče do nas obrnil, vemo pa, da je g. Hribarju ljubše, če nima nič opraviti s Poljaki. Reči so se poprijeli tudi čisto nepraktično. Zadeva se da primeroma lahko izpeljati ali treba jo je drugače urediti. **Skupna akcija treh vseučilišč bi imela tudi brez dvoma ta uspeh, da bi vlada pospešila ustanovitev slovenskega vseučilišča.** Slovencem pomagati je dolžnost, toda slovenske docenture bi bile samo začasne, dokler bi se docenti ne mogli prestaviti v Ljubljano.

Načrt prof. Golla ustanoviti vseučilišče, kjer bi se predavalo v vseh slovanskih jezikih, se nam zdi neizvršljiv iz znanostnih ozirov. Pripuščalo bi se profesorje različne znanstvene kvalifikacije z ozirom na njihovo — narodnost, da bi se vsem enako izkazala ‚slovanska vzajemnost‘. Dijaki bi imeli v Pragi zagotovljene lažje izpite pri svojih rojakih profesorjih, kakor pa na lastnih vseučiliščih. Vseslovansko vseučilišče bi postalo tako korporacija najslabših slovanskih profesorjev in najslabših dijakov, kar bi ne ostalo brez slabega vpliva tudi na avtohtone.“

Živinozdravniška visoka šola na Dunaju dobi novo poslopje na Schmelzu. Ta kraj je zato jako primeren, ker je v bližini poljedelske visoke šole, ker potem bo lahko predaval isti profesor na obeh šolah, dijaki pa bodo lahko uporabljali obe knjižnici. V okolici je mnogo živine, kar bo važno i za mestni okraj. Tudi bodo prostori v novem poslojju primerno povečani. Da bo vsa naprava popolnoma odgovarjala modernim zahtevam higijene, bo ta del Schmelza bolj redko zazidan. — Dne 6. svečana t. l. se je vršila na živinozdravniški visoki šoli prva promocija; 8 kandidatov je dobilo naslov doktorja živinozdravništva. — Letošnje leto so ustanovili Slovenci svoje „Akademično društvo slovenskih veterinarjev na Dunaju“. I. P. n.

Glasnik.

Boj za slovensko vseučilišče se imenuje brošura, ki izide te dni. S to knjižico hoče seznaniti S. D. Z. najširšo slovensko javnost z našim vseučiliškim vprašanjem. Edina knjiga, ki se je doslej pečala s tem vprašanjem, je vseučiliški zbornik, ki je pa preobširen in suhoparno znanstven in zato ljudstvu nedostopen. Pisatelj te brošure pa podaja v poljudni obliki najprej zgodovino boja za slovensko vseučilišče, ki bo dobrodošla vsem, ki jih vprašanje zanima, in dobro služila za ljudska predavanja. V drugi polovici pa poudarja pisatelj pomen lastnega vseučilišča, gospodarske in kulturne koristi, ki bi jih imel od njega slovenski narod. Dasi je brošura temeljita, je vendar pisana poljudno, tako da bode gotovo z veseljem segalo po njej tudi ljudstvo. Dobro bo služil tudi formular na zadnji strani našim obč. odborom in drugim korporacijam za resolucije. Cena brošuri, ki obsega 67 strani, je minimalna; stane posamezno po 30 h, če pa se naroči skupaj vsaj 10 izvodov, stane izvod samo 20 h. Naj bi se razvila torej po vseh društvi živahna agitacija, nikogar naj bi ne bilo, ki si ne bi naročil te lepe knjižice. Zlasti pa opozarjamo dijaštvo, da stori o velikonočnih počitnicah svojo dolžnost. — Naroča se v Katoliški Bukvarni v Ljubljani.

Nehonetnost očitajo radikalci v „Slovenskem Narodu“ S. D. Z., ker je „anektirala“ misel vseučiliške brošure, ki jo je sklenil izdati slov. vseučiliški odsek dunajsk. dij. V pojasnilo bodi to povedano! Vseučiliški odsek je sklenil, da mu predloži g. Černič svoj načrt brošure. Zastopniki Danice bi mogli torej s svoje strani brošuro odkloniti, ako ne bi bila taka, da bi jo mi mogli pripo-

ročati. Ker se pa brošura odseku ni predložila, ampak so zastopniki Danice prej izstopili, je popolnoma naravno, da jih kak sklep ne more vezati, ker se pogoj, da namreč odsek brošuro odobri, ni izpolnil. Sicer pa S. D. Z. ni imela v odseku nikakega zastopnika (tudi ni res, da bi bil kak odbornik S. D. Z. pri kaki seji) in je torej tudi njegovi sklepi ne morejo vezati. V S. D. Z. se je razen tega že tisti večer po shodu v Unionu (10. jan.) mislilo na brošuro, ki jo izda S. D. Z. o vseučiliškem vprašanju in nam torej ni bilo treba te misli šele „anektirati“. Sicer pa, gospodje, menda vendar niste vzeli monopola na izdajanje vseučiliških brošur! Mi smo prepričani, da čim bolj se ideja slovenskega vseučilišča popularizira in propagira, tem prej se nam naša želja po njem uresniči in zato mi vašo brošuro že naprej pozdravljamo.¹⁾

Člani S. D. Z. na delu. Predavali so o božičnih počitnicah tovariši: 2) iur. Mohorič v Kat. slov. izobr. društvu na Besnici: Nekaj iz socializma; — iur. Sedej v Levpi o izobraževalnih društvih; — isti v Planini na Goriškem na pripravljalnem shodu za izobr. društvo o pomenu in koristi izobraževalnih društev; — exp. acad. Avsenek v Kat. slov. izobr. društvu v Mošnjah o namenu naših kmečkih društev; — iur. Jež v kat. slov. izobr. društvu v Vipavi o narodnih razmerah in nalogah naše mladine; — isti ravnatom o nalogah naše ženske mladine; — phil. Stele v Telov. odseku kat. slov. izobr. društva v Kamniku o potrebi organizacije; — phil. Gruden v strokovnem dr. erar. del. na Vojskem o vražarstvu in čarodejstvu med Slovenci; — isti ravnatom o organizaciji delavcev; — phil. Puntar v Kat. slov. izobr. društvu v Dolnjem Logatcu: Narodnostni boj ob mejah; — isti ravnatom: Razmerje med Slovenci in Hrvati z ozirom na sedanji položaj; — isti v S. K. S. Z. v Ljubljani: Ljudsko gibanje na Štajerskem, Gradec in Št. Ilj; — iur. Česnik na socialnem tečaju v Slov. Bistrici o društvenem zakonu in o shodnem zakonu; — iur. Kovač na soc. tečaju pri Veliki Nedelji: Politična in nepolitična organizacija, Društveni zakon in Shodni zakon; — iur. Ogrizek na socialnem tečaju pri Sv. Križu tik Slatine o društvenem zakonu in o shodnem zakonu; — isti v mladeniški zvezi pri Sv. Emi: Najvažnejši dogodki letošnjega leta in Naši nasprotniki; — isti v Podčetrtku o pomenu izobrazbe; — isti v slov. kat. izobr. društvu pri Sv. Emi: Gospodarska stran našega gibanja in — Nekaj o ženski organizaciji; — med. Arnšek v Kat. slov. izobr. društvu na Gor. Ponikvi: Kaj so nalezljive bolezni in kako se jih varujemo in Narodnost in Slovenci; — iur. Rupnik v Bohinjski Srednji va-i: Zakaj je nastala naša telovadna organizacija; — iur. Ilc v kat. slov. izobr. društvu v Ribnici: Leto 1848. v avstrijski zgodovini in Zgodovina vlade našega cesarja; — isti v pevskem društvu Glas v Sodražici o Židih kot najstarejšem

¹⁾ Ker sem pri takratni seji vseučiliškega odseka zastopal „Danico“ jaz (poročevalcu „Sl. N.“ se je celo sanjalo, da sem tudi odbornik „Slov. D. Zveze“) in me je Sl. N. tudi imenoma imenoval, si dovoljujem mal dostavek: Vraga, ali ste res tako pozabljivi? Preiščite malo pri sebi in mogoče pridete na to, da bi bil tudi kdo od naše strani Vam isto lahko očitil. Ali se ne pravi to pokopati misli vseučiliške brošure, ako se piše, kakor ste Vi pisali na „Danico“ (ako nimate doma prepisa tistega pisma, Vam dotični stavek še enkrat citiram, ker vsaj takrat, ko ste pisali dopis za „Sl. N.“ niste mislili nanj!): „Prosim, blagovolite mi naznaniti svoje mnenje in svoje nadaljnje korake v kratkem, ker je od **Vašega sklepa odvisna tudi nadaljnja usoda vseučiliške brošure** kakor tudi vseučiliškega odbora dunajskega dijaštva.“ Vi ste torej prvi izjavili, da je s skupnim odsekom, že tudi eo ipso pokopana skupna brošura. Kaj torej hočete od nas in nam očitate nehonetnost. Da je pa S. D. Z. sama sklenila izdati vseučil. brošuro je kvečemu pohvale, nikdar ne graje vredno. Jaz dobro vem, kaj Vas tako boli. Zdi se mi, da bi bila misel brošure morala biti pokopana, tudi če bi bil odsek še nadalje obstojal, če je le to res, kar je zadnjič čivkat neki vrabec pred univerzo, da je „Narodna tiskarna“ na vprašanje ali bi sprejela tiskanje brošure, baje nekako tako odgovorila, da je garancija akademičnih društev prenesigurna in tor-j ponudbe ne more sprejeti. Ne vem, če je to res, niti Vas ne prosim pojasniti, a če bi bilo res, je karakteristično. Svetujem drugič več opreznosti pri različnih očitkih, pa naj so sami na sebi še tako otročji!

Urednik.

²⁾ Seznam predavanj, ki so jih imeli tovariši o vseuč. vprašanju, glej št. 5, str. 110!

narodu; — isti v Kat. slov. izobr. društvu v Ribnici: Nekaj iz zgodovine Židov; — med Kramberger v mladeniški zvezi pri Sv. Lenartu v Slov. Goricah o pomenu mladeniških zvez. — Dne 14. svečana so sodelovali tovariši iz Zarje pri veselici Bralnega in kmetijskega društva v Št. Ilju s svojim pevskim zborom, tov. iur. Ogrizek pa je obenem predaval o narodnih dolžnostih in pomenu Št. Ilja za Slovence. — Tako dela S. D. Z. med ljudstvom!

Darujte knjige S. D. Z.! Od vseh strani prihajajo prošnje na odbor S. D. Z., naj bi ustanovili tuintam knjižnico. Toda žal, da odbor velikokrat ne more storiti ničesar, ker nima dovolj sredstev. Obračamo se torej na vse rodoljubne somišljenike, da nas podpirajo v delu z gmotnimi sredstvi. Nabirajte ob vsaki priliki prispevke za S. D. Z. in jih pošiljajte na zveznega predsednika: iur. M. Natlačen, Dunaj, VIII., Strozsigasse 42. Zbirajte slovenske knjige in jih pošiljajte zvezi! S hvaležnostjo bomo sprejeli vsako knjigo. Knjige, namenjene obmejnim krajem, naj se pošiljajo v Ljubljano: iur. Stanko Masič, Zalokarjeve ul. 10. Ker nameravamo tudi po Kranjskem ustanoviti v kratkem več knjižnic, zato prosimo, da pošiljate knjige, ki jih hočete darovati za Notranjsko, na naslov: phil. Jos. Puntar, Unec pri Rakeku, za Dolenjsko g. kaplanu Andr. Orehku v Ribnico in za Gorenjsko: iur. Ivo Pokoren, Škofja Loka. Spominjajte se zlasti tako potrebnih obmejnih krajev! Hvaležno se sprejemajo tudi dobre znanstvene in beletristične nemške knjige, ki naj se pošiljajo v Ljubljano.

Dolžnost vsakega somišljenika je, da ne odpošlje nobenega pisma brez obmejnega koleka! Posnemajmo Nemce, ki žrtvujejo za Südmarko blizu poldrug milijon na leto! Po vseh uradih, na pošti, v vseh pisarnah, povsod se prodaja narodni kolek in gorje onemu, ki se ga zaloti, da ne kolekuje pisem. Posnemajmo nasprotnika v požrtvovalnosti! — Obmejni kolek se dobiva tudi pri S. D. Z., kateri je dovolila S. K. S. Z. v Mariboru 900/0 popusta, da porabi ta denar za obmejno delo zlasti za Št. Ilj. Kmalu izide nov kolek s sliko Št. Ilja, te najbolj eksponirane obmejne trdnjave, za katero so izdali Nemci že nad en milijon kron.

Razglednic ima S. D. Z. še precej v založbi. Za Veliko noč zveza ne izda novih razglednic, zato pa opozarjamo vse somišljenike še enkrat na slike odličnih slovenskih rodoljubov: Slomška, Einspielerja in Janežiča. Za velike počitnice pa izda S. D. Z. umetniške razglednice, ki jih izdela odličen slovenski umetnik.

Občni zbor S. D. Z. se vrši letos v Ljubljani dne 31. avgusta.

Srednješolsko dijaštvo.

Opozarjam mlade prijatelje posebno na vrsto pisem, namenjenih srednješolcem, pod naslovom I. Stenar: „Iz prijateljevih pisem“, ki smo jih začeli danes priobčevati. Pisma so pisana v jako lepem slogu, zraven pa polna lepih in koristnih misli. Tu boste dobili odgovore na dosti vprašanj, ki se Vam dostikrat stavijo in si jih sami ne morete odgovoriti. Čitajte jih sami pazljivo, pa dajte jih tudi drugim, ki nimajo „Zore“.

Urednik.

Iz Celja. Lani Vam je poročal tovariš, kako se dijaki naše slovenske nižje gimnazije vedno bolj vdajajo liberalizmu. Ni nam treba iskati dolgovzrokov temu gibanju. Malo pred počitnicami prejšnjega leta so bile državno-zborske volitve. Ko so prišli dijaki domov na počitnice, so slišali, da je oče in brat volil „kmeta“. Da pa je ta „kmet“ pristaš liberalne stranke, ni vedel

oče, pač pa je to vedel sin-dijak. Ko se je začela zopet šola, začela se je prava agitacija in lovili so tedaj liberalni dijaki svoje mlajše sošolce v svoje mreže in mnogi so postali liberalci ali radikalci, ker je njegov oče, njegov brat tega in tega volil. Bili so še vernega srca, pobožni in katoliški. A sčasoma so jih pokvarili liberalni četrtošolci popolnoma. Ti so s svojim terorizmom vladali in ukazovali celemu zavodu. Gorjé dijaku, ki je pripoznal, da je katoliški! Pikali in zbadali so ga v šoli in na cesti in niti v „Dijaški kuhinji“ pri kosilu mu niso dali miru. Tako je preteklo leto. Zvedela je o teh razmerah tudi javnost in ni se treba čuditi, da so se nekateri stariši zbili, pošiljati svojih sinov v žrelo pogubnega liberalizma. Zaradi tega pa trpi sedaj cel zavod. Pred tremi leti je morala biti druga paralelka in letos niti prve ni.

Ko so se pa letos razšli oni strastni liberalci deloma na višjo gimnazijo, deloma na druge zavode, vlada na slovenskih razredih skoro popoln mir. Le tupatam se še oglasi kolovodja, kakor kaka zaostala vrana, pregovarja tega in onega, a brezverstvu je na zavodu skoroda odklenkalo. Če se zdi kakemu manjšemu dijaku kaj čudno, vpraša rajši kakega našega somišljenika, kako je to. In z odgovorom mu vsak rad ustreže. Daj Bog, da bi se tudi na višji gimnaziji že kaj kmalu obrnilo, saj svita se že.

Celovec. O zelo karakterističnem slučaju za današnje razmere na gimnazijah je poročala „Reichspost“ (letnik 1909, 7. marca). Na celovski državni gimnaziji se je namreč zgodil sledeči slučaj: Že več časa so se zbirali srednješolci, ki prisegajo na napredni program, v tajnih družbah, kar je napotilo druge dijake, ki se zavedajo svojega katoličanstva, da so storili s svoje strani isto. Ravnateljstvo je izvedelo ime nekega dijaka, ki se je udeleževal nekega takega krožka katoliških dijakov. Pri zaslišanju je izpovedal, da se tudi neki profesor dotične gimnazije udeležuje sestankov naprednega dijaštva. Ko se ga je izpraševalo dalje, je vendar trdno obstajal na tem, da ne trdi, da se dotični profesor še udeležuje sestankov, pač pa, da se jih je udeleževal še, ko je bil že član profesorskega kolegija. Dotični profesor je od začetka grozil, da ga bo tožil, pozneje pa ga imenoval pri zaslišanju neznačajnega, češ, naj ga pa sedaj on toži, on da bo nastopil z dokazom resnice. Dijaku je učiteljska konferenca prepovedala obisk zavoda in bo bržkone izključen. Dijak se je pritožil proti temu postopanju. — Slučaj je zelo karakterističen za sedanje razmere na srednjih šolah in največje pozornosti vreden, obenem pa lepo svarilo dijakom in profesorjem.

Iz Gorice. I Že dolgo tega je, kar ni bilo nobenega poročila iz Gorice. Katoliško-narodna ideja čimdalje globlje prodira med tukajšnje dijaštvo. Le žal, da prihajajo že v prvi razred leto za letom bolj izprijeni dečki. — Naša goriška dežela je, kakor znano, najbolj poliberalsjena. Čudne razmere v naši „solčni“, a v resnici žalostni Goriški. Liberalno časopisje, kakor „Soča“, „Primorec“, je zaneslo med našo mladino toliko slabega, da je groza. Po vaseh je mladina po liberalnih hujskačih tako razdivjana, da ne zna nič drugega, kakor pijančevati, proklinjati farje itd. Liberalni učitelji spravljajo mladino v liberalizem, oni jo moralnično ugonablajo ter cerkvi odtujujejo. Najbolj obžalovanja vredno pa je dejstvo, da so liberalni voditelji v očigled tem razmeram slepi in gluhi. Nič jim ni mar, kam pride mladina; tudi če npravno propade, samo da hodi za liberalno zastavo! Kaki vzor-dečki prihajajo zlasti zadnja leta na srednje šole, je razvidno iz par zgledov. Prvošolec sreča nedeljo popoldne nekaj sošolcev ter jih vpraša, kam da gredo. Na odgovor, da gredo k blagoslovu, jih nahruli: „Pojte, pojte, kaj bi hodili k molitvi. Kaj verujete farjem!“ Kaj vse je v stanu roditi liberalen časopis à la „Soča“, naj pojasni sledeči dogodek. Neki tretješolec je med preprirom na stanovanju ob navzočnosti drugih dečkov snel razpelo izza stene ter je je že hotel zlomiti in bi to i storil, da ni priskočil neki naš četrtošolec ter mu vzel razpelo iz rok. —

Do zadnjega časa je bil glavni vir znanosti goriškim dijakom, liberalcem in korenničarjem „Soča“; in lahko si predstavljate takega dijaka duševni nivó. A od lani naprej se je udomačila kakor po deželi tako tudi po mestu internacionalna „Svobodna Misel“, ki razširja pravo kulturo. „Že v drugem razredu jo čitajo, posebno na realki. „Soča“ in „Svobodna Misel“ pa sta in ostaneta glavni studenec, iz katerega zajemlje goriški liberalni dijak svoje znanje in v katerih najde svoje prepričanje. Neki liberalni dijak, ki je hotel sramotiti „klerikalce“, je rekel: „Kako bi bil klerikalec! Pri vas ni svobode. Mi hodimo svobodno po javnih hišah (!), pri vas še tega ne smete!“ Kaj ne, „fejst“ fantje so ti svobodomiselci! Taki ljudje so, kakor pravijo in pišejo liberalci, „naša nadebudna mladina“. Ti bodo res uspešno izobraževali narod, zato se že sedaj pripravljajo. O srečna domovina, ki imaš „nadebudno mladino“!

Iz Gorice. II. Vsakemu katoliško-narodnemu dijaku je znano, kake komedije uganjajo slovenski korenničarji, ali kakor se navadno nazivljejo, „narodni radikalci“, v verskem vprašanju. S svojo frazo o privatnosti vere so se osmešili pred vsakim pametnim človekom; ali vendar tiči za tem mnogo zlobnosti. Kajti njihova frazarska programna točka „vera je privatna stvar“ jim je izborna služila in jim še služi (glej dopis iz Celja, Zora št. 3.) pri agitaciji. V tem bi jih primerjal s socialnimi demokrati, ki imajo v svojem programu tudi točko „vera je zasebna zadeva“ in katero frazo jasno tolmači odločivni socialist Bebel, rekoč, da je samo „Konzession an die Dummheit der unaufgeklärten Masse“. Da služi ta fraza tudi našim korenničarjem le za agitacijo, dokazuje pismo, katero so pisali lani tržaški korenničarji nekemu goriškemu dijaku (v Gorici do lani ni bilo opazati dijaških struj), da bi agitiral za shod, kojega so oni sklicali v Gorici v svrhu ustanovitve „radikalne organizacije“ goriških dijakov. Tržačani so pisali med drugim: „Mi smo organizovani pod okriljem fer. akad. društva „Balkan“; organizirani smo neodvisno od vsake stranke, nočemo biti privesek ne te, ne one stranke.

Tu se ne vpraša, ali si ti te ali one barve, ali si veren ali neveren. Kdor hoče resno delati za narod, ta nam je dobrodošel, ta je naš prijatelj... Žalostno pa je, da se že sedaj cepijo dijaki v razne stranke (struje), ki so si v vednem boju. Ali bi ne bilo mogoče, da se združite v narodnem delu goriški dijaki vsi brez razlike...“ Mi vemo, da k veram spada i katoliška in potemtakem bi morali naši korenničarji tudi katoliško vero smatrati za „privatno stvar“, a kaj še! Čujte, kako jim je bila na goriškem sestanku vera privatna stvar! Na sestanek je prišlo vse polno goriških dijakov brez razlike; navzoči so bili v obitem številu tržaški korenničarji; nekaj jih je bilo tudi iz Idrije in Ljubljane, filozof Zalar na čelu. Zborovanje je otvoril filozof Zalar, ki je govoril o zgodovini slovenskega dijaštva. Slavlil je čas, ko je bilo dijaštvo edino, a da so prenesli razdor v domovino in mej dijaštvo „klerikalci“, ki proglašajo javno, da je narodnost poganski kult (!!!) Od tedaj sta bili dve dijaški struji, „napredna“ in „klerikalna“. A napredno dijaštvo ni šlo z duhom časa naprej in začelo je propadati; kajti glavni posel mu je bilo popivanje. Pojem narodnosti je postal v naprednem dijaštvu le prazna beseda brez vsebine. A prišla je reakcija iz srednješolskih vrst — „narodni radikalizem“. To gibanje je izšlo iz narodne ideje. Narodno delo pa predpostavlja samoizobrazbo, ki ne sme temeljiti na apriorizmi in mora biti antipolitična, antiverska. (Seveda: „vera je privatna stvar!“ — opomba pisca.) Propagirati treba gibanje svobodomiseltva! Tako je govoril ta oberkorenničar. Dalje je odrekel ta filozof nam katoličanom a) zmožnost, da bi narodno delali, b) pravico do narodnega dela. S tem je menda hotel izreči, da imajo korenničarji monopol narodnega dela. Ko je dokončal obernarodnjak Zalar svoj govor, je poročal korenničar U. o stališču glede verskega vprašanja. Goriško dijaštvo je pričakovalo jasnega do-

ločnega pojasnila, a tega koreničar jasno ni podal. A vendar je bilo bistvo poročila: boj proti katoliški veri, proti cerkvi; a na koncu govora je vendar bleknil po starem: vera je privatna stvar!

Višek hinavščine koreničarjev pa se spozna iz sledečega. Ko je vprašal po shodu goriški dijak tržaškega koreničarja, kako da morejo oni reči, da sprejmejo v svojo organizacijo vsakogar, če je veren ali ne, ko pa je na shodu U. govoril proti veri, je odgovoril koreničar: „Ja, ali kar je govoril, je njegovo mnenje. Glej! Jaz n. pr. sem popolnoma veren katoličan!“ Ta koreničar pa je znan kot strasten agitator „Svobodne misli“.

Tako agitirajo ti koreničarji s svojo frazo za „Omladino“ in svoje organizacije med dijaki. Višješolci so si že vsi glede koreničarskega stališča napram veri na jasnem, ne tako nižješolci. Zato je že skrajni čas, da se pomeđe s temi hinavskimi preobjestneži.

Iz Kranja. Dotakniti se hočem to pot perečega vprašanja dijaških stanovanj. Ne bom se spuščal v podrobnosti; omeniti hočem le dve glavni hibi: Nekatera stanovanja so prenapolnjena tako, da je v eni sobi, ki zadostuje komaj sedmim osebam, po enajst, dvanajst dijakov. Nekaj neumevnega je našim gospodinjam tudi zračenje pozimi. Seveda je težko zahtevati od gospodinje stare šole razumevanja higijene, katerim je bil hleb prva skrb, zračenje pa čisto postranska. V dijaški kuhinji tudi še vse kaže, da ne bomo še kmalu pri svetopisemskih egiptovskih loncih.

O Trubarju in drugih protestantovskih probuditeljih slovenske književnosti se nam je letos toliko govorilo, da nam kar zveni po njih v ušesih, čeprav se mislečemu človeku dozdeva, da so drugi slovstveniki vendar več storili kakor naši protestantovski pisatelji, ki nimajo druge zasluge, kakor da so prevedli — to je res — prvi sveto pismo in nekaj drugih nabožnih knjig, ki se večinoma med narodom niti razširile niso. Prevod vendar ne more biti začetek pravega slovstva. Sicer bi pa onim, ki se tako navdušujejo za protestantovsko zlato dobo, navedli besede velikega Mommsna, ki je rekel, da je sedaj ravnotako izključena germanizacija Slovanov v Avstriji, kakor bi bilo to gotovo mogoče v protestantovski dobi, ko bi ne bila protireformacija tega preprečila. Sploh pa v verskem oziru ni tako, kakor bi moralo biti. Če se že četrtošolec javno norčuje iz Boga in molitve itd., je to dovolj žalostna prikazen. Zaslugo za to imajo v prvi vrsti gotovo radikalci, ki že prvošolcem razlagajo Haecklov evangelij in razodenje svobodne misli. Mlajšem se zelo imenitno zdi brati kaj prepovedanega, protiverskega. Zdi se mu Bog vé kaj, če on kaj takega bere.

Iz Ljubljane. I. Prišel je ukaz, da bodo delali maturo iz slovenščine tisti, ki bodo pismeno nalogo pisali dvojko; nalogo morajo pisati pa vsi, in ne kakor se je govorilo, da bodo nekateri delali iz slovenščine, drugi iz nemščine. Iz nemščine morajo maturirati vsi.

Iz Ljubljane. II. Dijaški in ljudski kuhinji ljubljanski moramo priznati, da se je tekom zadnjega leta poboljšala za celo desetletje. Sedanje vodstvo in odbor dobrodelnih gospa pač zasluži za to vsega našega priznanja. V obednici je vse prenovljeno, hrana pa je mnogo bolj tečna in zdrava, kot je bila prejšnja leta. Merodajnim krogom pač ni treba biti žal, da so pred časom pobezali v gnezdo, kjer se je pod imenom dijakoljubja počenjal brez dvojbe marsikaj drugega... Temu se je napravilo radikalen konec, in danes imamo kuhinjo v lepem redu in snagi. Tudi mi se pridružujemo želji nadzorstva, da naj se dijak zaveda uživajočega gostoljubja ter obnaša v obednici tako, kot je dijaka vredno in dostojno. Biti pri jedi odkrit in napraviti pred in po jedi križ, je vendar stvar, ki bi se morala samaposebi umeti, a se pri marsikaterem svobodoljubitelju ne ume.

Maribor. Mariborski srednješolci so priredili na Svečnico igro „Divji lovec“ v prid Dijaški kuhinji. Nekatere vloge so bile res mojstrsko rešene. Udeležba je bila obilna, čeravno niso hoteli prispevati učiteljišniki s svojim orkestrom. „Ker so tudi klerikalci igrali,“ so sklenili, da se ne sme nikdo od učiteljišnikov udeležiti igre. Veliko jih je prišlo pred „Narodni dom“, in so tamkaj prepevali. Pet učiteljišnikov se je udeležilo igre; te so pa potem, po igri, spodaj stoječi z živžganjem in živio-klici sprejeli. Čemu delajo nemir med srednješolci? Kako naj taki ljudje potem vzgajajo deco, če so pa še sami vzgoje najbolj potrebni. — Ravnotako so se skazali prav nestrpne pred kratkim, ko je eden prodajal razglednice „Dijaške zveze“. „Klerikalec ni vreden, da bi pogledal njegovo podobo, ne pa, da bi jo še kupil.“ Tako torej častijo liberalni učiteljišniki može, kakor so: Slomšek, Janežič, Einspieler itd.

Novo Mesto. I. Velika dobrota mnogo novomeških dijakov je brez dvoma dijaška kuhinja, v kateri dobiva 54 mladeničev opoldan in zvečer primerno dobro in okusno hrano. Od teh 54 je gimnazijcev 47, drugi so iz ljudske šole, večinoma iz četrtega razreda. Vel. g. predsednik dr. J. Marinko se trudi na vso moč za obstanek te prepotrebne kuhinje, za kar mu gre vsa čast in priznanje. Pa žalibog, da mnogi podpirani dijaki, takoimenovani radikalci in liberalci nočejo spoznati in vedeti, kdo da so njihovi največji dobrotniki in komu se imajo v prvi vrsti zahvaliti za svoj obstanek.

Brez dvoma je to velik nedostatek, ker so taki dijaki, ki so le s pomočjo duhovnov dosegli svoj cilj, najhujši sovražniki, dà, strupene kače, katere duhovniki negujejo in rede na svojih prsih. Ko je gospod predsednik spoznal to nevarnost in zlo, je spodil že enega zagrizenega nasprotnika. In upanje je, da se bodo sčasoma vsi nepošteni in nevredni elementi odstranili, ter se bo tako pozneje lahko vso pozornost obrnilo na dobre in poštene dijake. Osobito še tudi zaradi tega, ker je že marsikateri dobrotnik odtegnil svojo dobrotljivo roko, spoznavajoč črno nehvaležnost mnogih dijakov. In zato ni čuda, da bode morala, če ne bode v doglednem času izdatnih podpor, prenehati. Saj je zelo trda z gospodarstvom. Dohodkov je bilo 2093 K 99 h, izdatkov pa 2079 K 44 h. Ostalo bi torej 14 K 55 h, ko bi ne bilo dolga na moki 372 K 67 h. Če se pomisli, da je od preteklega šolskega leta bilo v blagajni 154 K, se vidi, da je bilo v I. semestru 512 K manj dohodkov, kakor so znašali stroški. Torej slaba je. Iz teh kratkih podatkov vsakdo lahko razvidi, da gre v gospodarskem oziru s kuhinjo jako na slabo stran. Lani je zmanjkalo tekom šolskega leta blizu 700 K, sedaj zopet stotaki. Od dobrih ljudi se je vložilo 2800 K v hranilnico za dijaško kuhinjo. Zadnje šolsko leto se je zmanjšal kapital za 1700 K. Po tem potu se bo kmalu prišlo do ničle. Zato je pa treba pomoči, in sicer izdatne pomoči. Edini pomoček je gotovo to, da si bo dijaštvo samo s svojim dobrim, zglednim obnašanjem nasproti dobrotnikom pridobilo zopetno zaupanje in naklonjenost. Torej nazaj k poštenemu, zglednemu življenju, in dobrotniki bodo zopet tvoji najboljši prijatelji. Če hočeš biti dosleden, pusti radikalizem in liberalizem, ker to je največja nehvaležnost!

Amicus stud.

Novo Mesto. II. Marsikateri bralec glasila katoliško-narodnega dijaštva je gotovo že večkrat mislil, da novomeško dijaštvo ni zastoj na tako slabem glasu. Saj skoraj nikoli ne bereš kakšnega, vsaj kratkega poročila o ondotnih dijaških razmerah. Res žalostne, dà, prežalostne so bile do začetka letošnjega šolskega leta razmere tukaj. Niso so zastoj tudi dobrotniki začeli od dijaštva obračati ter svoja srca zapirati za tako, rekel bi, nevredno in nehvaležno mladino. In da bi se ta mržnja dobrotnikov do dijakov odstranila in da bi dijaki vsaj sčasoma postali dobri, verni in značajni, so se začeli različni, resnični prijatelji mladine posvetovati, kako se naj zboljšajo prežalostne dijaške razmere. Sklenilo se je ravno v jubilejnem letu 1908. začeti stanovitno delati na zboljšanje, ter

vpeljati pobožnost, ki bi slehernega dobrega dijaka spominjala prerojenja dijakov novomeških. Vpeljala se je mesečna pobožnost, ki obstoji iz mesečnega obhajila in iz primerne govora. Prvič so se zbrali dobri, še nepokvarjeni dijaki k taki mesečni pobožnosti 6. decembra. Majhno število jih je bilo, a vsi brez izjeme so kazali že nazunaj, da kako častno in imenitno je, zbirati se okoli najboljšega prijatelja — Kristusa samega. Popoldne tega dne je voditelj te pobožnosti razložil dijakom namen te prepotrebne in prevažne vpeljave. Navdušeni po govoru so začeli sami pomagati nabirati udov za to pobožnost.

Novomeščan.

Listek.

A. Medved: Poezije, II. Ljubljana 1909. Založila „Katoliška Bukvarna“.

— Štirje naši pesniki so se oglasili zopet letos o Božiču: Aškerc, Medved, Meško in Zupančič. Aškerc je imel že svoj čas, ko se ga je veliko bralo in še več se govorilo o njem. Potem je padel dol do „Junakov“ in „Mučnikov“ in zdelo se je, da globokeje več ne more pasti. Ob „Jadranskih biserih“ smo pričakovali, da se bo mogoče zopet malo povzdignil, ko smo pa čitali „Akropolis in Piramide“, posebno pa še zadnjo blasfemijo v „Slovanu“, bi skoro njegovo prvo basen v istem listu obrnili tako, da je hrast potem slovensko občinstvo, žival pa, ki hrusta želode pod njim itd. pesnik-bogokletnik. Naj je on kedaj še kaj tako lepega napisal, danes je za nas živ — mrtev. Zupančič nam je podaril pred leti knjigo, ki se je reklo o nji: To je naša zlata knjiga. Kar je podal v „Samogovorih“, kaže semintja sicer še dokaj pesniške moči, drugod še več blestečih besed in ni ne le ne zlata, ampak niti ne srebrna naša knjiga. Meško je tudi že imel svoj čas, ko smo vsi drli za njim in še danes radi vzamemo v roke njegovo knjigo iz tiste dobe, potem je kazalo, kakor da se je izpisal, sedaj pa se dviga zopet pomlajen in le naše simpatije ga morajo spremljati na tem potu. Medved pa ni imel svojega svojega časa, niti ga še danes nima; niso se trgali za njegove knjige, pa se tudi še danes ne. Treba je ob njem malo misliti, za to pa ni — časa. Vendar pa če moremo kedaj lahko govorit! o njegovem času, mislim, da lahko danes, ko so že par let sem njegove knjige najboljše, kar jih je izšlo pri nas v vezani besedi. Da se o njem ne bobna toliko kot se je svoj čas o Cankarju, Zupančiču, Aškercu, so vzroki čisto drugi, pa on tudi ne hlepi po efekti. Posebno prvi del sedanje njegove knjige radi vzamemo v roke „v samotnih urah“, je pa tudi najbogatejši na poeziji. Nočemo se prerekati z javnostjo, kateri zvezek je boljši, prvi ali drugi, ali nam je prvi vendar še ljubši kot ta in zdi se nam, da je tudi bolj Medvedov. Vendar pa je kljub temu ta drugi zvezek najboljše naše pesniško delo zadnjih par let, ki ima trajno vrednost. Frst.

Protestant o katoliških redovih. Protestantovski časopis »Evangelische Kirchenzeitung« piše mej drugim: »Kakor spremlja katoliški kult mnogo bolj kakor protestantovski svoje vernike od zibeli do groba, tako so tudi katoliški redovi in kongregacije kot del katoliške cerkve nerazdružljivo zvezani s katol. ljudstvom. Katoliška cerkev ima v njih vedno zveste delavce, ki vse store v večjo čast božjo, za razširjanje moči svoje cerkve. In v tem oziru so živ zgled pokrščine, samozatajevanja in požrtvovalnosti, in že s tem vplivajo na širše lajiške kroge«.